

הסיפור הארצישראלי של י. ד. ברקוביץ

(ליובלו השבעים)

בכתר יצירתו של ברקוביץ. בתיאורו ברחשי הלב שבו וברוח הזאון הפועם בו, עולה אפילו הפרק "צפת" על כמה מן הפרקים המעולים ביותר שבסיפור "ימות המשיח". ומכאן ההוכחה שברקוביץ עומד עתה בשיא כוחו ביצירתו ועוד נכונו לנו הפתעות מפרי עטו ה-מבורך.

בסיפור "צפת" מתוארת תהלוכת ה-הילולה בל"ג בעומר אל קברו של ר' שמעון בר יוחאי. כאן אנו מובאים אל עיר המקובלים ונושמים בתוכה אור של קדושה ומרגישים מעל ראשנו את משק כנפי ושמיתיהם של האר"י ותל-מידיו, ולבנו הופה לצלילי רינת ה-תורה המתנגנת מפי ר' יוסף קארו בעל ה"שלחן ערוך" ותלמידיו. במכ-חול אמנים ובשלל צבעים רבים מת-רוננים בצלילים מתוקים, מצייר בדקדק ביץ את התמונה הנהדרת של תהלוכת ההילולה הפורצת כזרם גהר סואן וער-ברת את חוצות העיר ונישאת על כנ-פי ההתלהבות מיסוד שלהבתו של בעל ה"זהר", ומתקרבת תוך ריקודי אבסי-טזה ושיירי הילולים אל קברו של ר' שמעון בר יוחאי ואש באש תיאהו ושלי-הבת ההמונים המרקדים ומתרוננים גא-חות בשלהבתו של הצדיק הקדוש. מרצי-דים ושרים עמם כל הרי צפת מסביב ואף השמים המכוכבים ממעל רוטטים רטטי קדושה.

תיאור זה של הילולת בר יוחאי הוא מבחינה אגדתית, הטוב והמושלם ביר-תל שבתיאורים דומים בספרותנו. למחרת התערוכה הגנו מתהלכים ב-חוצות צפת עיר המקובלים ופוגשים בדרכנו ביהדות צפת, דמויות נפלאות מני קדם, המכניסים אותנו בדברי ה-חכמה הנוספים מפהם, לתוך עולם של תורה וקדושה, חכמה וקבלה, אותו ער-לם שהפליא לשמור עד היום על האש הקדושה, שלאורה התחממו כל הדורות עד היום הזה. וכשם שנפלא הוא ער-צוב דמותו של המקובל הזקן המוביל את חבורת התיירים האמריקאנים אל קברו של האר"י, כך נעלה הוא תיאור מעמדם שב.

אלה הסופרים הצעירים, הדוגלים כל הימים בארצישראליותם ומתפארים ב-יצירותיהם המוקדשות כולן לתיאורי גופי הארץ וחיי תושביה, יואילו גא-לשיב אל לבם, כי קדם להם בארצישי-דאליות זו אחו וותיק בשם י. ד. בר-קוביץ, ויש להם עוד הרבה הרבה ללי-מוד ממנו.

מרתקות, גאליריה של טיפוסים נפלאים מופיעים במכתבים אלה, כגון בעל חד-רו של מנחם מגדל או האלמנה בעמק. בקיצור, מנחם מגדל מוקיע את חי-האוויר בארץ, את הספסרות ואה ההפ-קרות, עד שהוא מגיע אל בנו החלוץ, החי זה כמה שנים בקבוצה וכאן הוא נוכח על כל צעד ושעל, כי דור חדש קם בארץ הבוחל ב"מנחם מגדלאה" ובאנשי אוויר מסוגו ונאחו בצפרניו ב-אדמת אבות ורואה את העיקר בעבר-דה ומקים על גס את האדם, החי מגיע כפים. מנחם מגדל חווה כאן בתשובה ומוצא את נחמתו ואת מרגועו אצל בנו החי מגיע כפיו ואצל בלתו החרו-צה ובנם הנחמה.

רומאן גדול של הציונות, הוא הס-פור "ימות המשיח", שדפיו הם מנצפי-שמש הארץ ובו פועלים גבוריו — ער-לים מאמריקה, אנשים בעלי מרץ וינד-מה, חולמים ומגשומים, אנשים שארץ ישראל היא להם לא ענין של אידואר-לוגיה וניצוח מפלגתי, אלא צוננשי, הכרעה גורלית, מאמץ של קנין מולדת מתוך חבלי עקיה וקליטה. במרכז ה-רומאן עומדים ד"ר מנוחין ויהודית גורדון. מנוחין כהוגה דעות עבר ב-חיו כמה גלגולים של האינטליגנציה היהודית ואם כי האמין בנצח ישראל, הגיע לידי יאוש אישי ולאומי, עד ש-רמזה לו ארץ ישראל החדשה והנבנית, וגאלה אותו מסיבוכיו הנפשיים והבי-אה אותו לתופי האושר הפרטי והלאו-מי מסביב לווג נאהבים זה, מבריקות דמויותיהם של המורה צדכונים, הגב-רת זקחיים, נו הבת היחידה של עשיר מופלג בניו יורק שעברה לחי עבודה באחת מקבוצות העמק, וכן הצעיר ה-אמריקאני הנלהב עמאס. בספורו זה, דקם ברקוביץ באמנות גדולה מסכת אהבה כפולה, אהבת גבר לאשה ואהבת זוג מאוהב למולדת, שתי אהבות אלה, משלימות זו את זו ושני משכילים אינדיבידואליסטים מסובכים בנפשם, נושאי סבל ירושה של נסיונות עבר קשים, הולכים לקראת האהבה הגדולה המכסה על כל הפשעים ונצפרים באש היסורים עד בוא הרגע המכריע.

בהמשך ל"ימות המשיח", בא הסיפור "יום אתמול כי עבר", שאחד מפרקי-ו — "צפת" נתפרסם עתה בשנתון "דבר" השט"ו, לפי סממיו של פרק זה, ייק-בע גם ספורו החדש הזה, כאבן טובה

תקופה חדשה ביצירתו הסיפורית של י. ד. ברקוביץ פותחים סיפוריו הציר-ניים והארצישראליים. קודם לכל — שני סיפוריו הגדולים "מנחם מגדל בארץ ישראל" ו"ימות המשיח" שנכתבו ב-ארץ ובהם עובר ב. מן הנובילה המצומ-צמת אל הרומאן הגדול, כאן הוא מגו-לל על ידיעה רחבה רבת גוונים ותמור-רות, את כל פרשת הלבטים ובקשת הדרכים של בנין עולם חדש, על כל קושיי הנסיונות והגיטושים השונים לי-סביעת צורות חיים חדשות לחברה, ה-נאבקת בסכך ניגודים מדיניים וסוציא-ליים. סיפורים אלו נכתבו בדרך לי-ארץ ובארץ גופהו הוך התרשמות מן החיים החדשים הנרקמים בארץ התקווה ותחת השפעת העשייה הגדולה כאן. אורות וצללים משמשים עדיין בערבובי-יה, ובצד ההקרבה העצמית של חלו-ציות עילאית, יוצרת ובונה ומחדשת, רואה הסופר מבצבצים טפילי ספסרות ואנשי אוויר ריקים ונביבים שנפלטו לכאן מהגולה. קולות חדשים בוקעים מתוך סיפורים אלה, צלילי תודות ה-יצירה ושמחת הבנייה של מולדת חד-שה על ידי בניים וידיחים החוזרים לחיק אמם.

מבשר את התקופה החדשה הזאת ב-יצירתו של ברקוביץ, האור החדש ה-בוקע מתוך הסיפורים המספרים על נסיעת תיירים מאמריקה בארץ ישראל, ("אמריקה עולה לארץ ישראל"), כאן אתה נפגש בערב רב של כל מיני נפי-שות, אדוקים ואפיקורסים מופקרים, ריקים, ציונים מסורים ומתבוללים קלי-דעת, הנסחפים, בוויכוחיהם, הנלהבים על טיבה ועתידה של ארץ ישראל ה-חדשה, צלילי דיסתרמוניה לתוך מקהלת המתווכחים האלה, מכניסים כמה "מ-רגלים", המוציאים את דבתם על הארץ עוד בטרם ראו אותה. דוחה את דברי הבלע שלהם, באהבה אבהית סלחנית ובהסברה מאירת עינים ופוחחת לבבות, אחד מתושבי הארץ הנאמנים שכל חיו קדושים לבנינה, צרורות אור מרגיע ומרענן ומעודד, זורקים לתוך הקהל המגוון הרותח הזה, "חלוצי אמריקה" צעירים אשר מאסו בתיים מפונקים בכ-הי הוריהם העשירים באמריקה וקשרו את גורלם לתמיד עם ארץ אבות.

והנה רגעי הצפייה והחרדה עם הת-קרבות. אניית התיירים לחופי הארץ ו-הגשות הגיל והתקווה עם העמדת כף רגל על אדמת הקודש, ומחחילים הסני-רים על כל האורות המשמחים לב ועל רים בארץ ונקלטים הרשמים הראשו-כל הצללים המצבירים רוח.

שובה את הלב בשובבותו הנהג ה-עליו — בסיפור הנהג — כמונולוגים העברים היפים שלו, המכוונים לעליה החוזרת לגולה ואינה נענית להפצרו-תיו שתשתקע בארץ. עונג רוחני הוא לטייל עם נהג משכיל כזה, היודע לסי-פר לנוסעיו תולדות כל נקודה בארץ וקורות כל מקום היסטורי, ובלשון ה-נמלצת והצוירת שלו, מקופלת המצית צבצי המזרח וצביון ההווי הארץ יש-ראלי החדש.

ב"התנצלות המחבר", עומד ב. על טיבו ותעודותיו של סיפורי "מנחם מג-דל בא"י וגבורו. לא לחקות את דמותו הראשונה של מנחם מגדל, יצור הקלאר-סי של שלום עליכם, התכוון ב. כאן, אלא לשקף על ידו את החיים החדשים המתרקמים בארץ. בימי העליה החמי-שית, ימי גיאות ובנין, שאור וצל, יציר-רה וספסרות, משמשים בהם בערבובי-יה, עלו לארץ ביחד עם חלוצים, ניש-אים על כנפי חוון תחית העם ותחית הארץ, גם מחנה של אנשים ריקים, גל-גולו של מנחם מגדל הראשון, רודפי בצע, מספסרים בקרקע ומבקשי רווחים קלים, העלולים לסכן במעשיהם המפי-סידים את ראשית קיומנו בארץ. והי-תפקיד לספר על סכנה זאת, נמסר לי-מיוענו מנחם מגדל הזקן, הנעלה, כי מובן, בתמימותו ובנקיון כפיו על כל אלה, ההולכים כאן בעקבותיו. יבוא הוא ויקיע את מעשיהם המגונים! וכך סובב מנחם מגדל זה בארץ ועובר לארכה ולרחבה ומספר במכתביו כל אשר תחזינה עיניו. והמכתבים הערוכים בצורת מונולוגים, הן כעין נובילות